

RAHOITUSTARKASTUS TIEDOTTA 2/ 2002

28.5.2002

Tässä numerossa:

- Suomalaisien pankkien kannattavuus ja vakavaraisuus tammi-maaliskuussa 2002
 - Pankkikonsernien tuloslaskelmaa ja vakavaraisuutta koskevat yhteenvetotaulukot
- Online-kaupankäynti on tuonut sijoittajalle uusia mahdollisuuksia, mutta myös lisää vastuuta
 - Online-välitys
- Myös online-kaupankäynnissä asiakas pitää tunnistaa
 - Palvelun tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus sähköisessä palveluntarjonnassa tulossa lakiin
- Havaintoja tietotekniikan ulkoistamisen valvontakäynneiltä
 - Toimintojen ulkoistaminen
- Luottolaitokset kertovat vuosikertomuksissaan suppeasti toiminnan riskinotosta, mutta laajemmin riskienhallinnasta
 - Luottoriski, markkinariski ja operatiivinen riski
- CESR hyväksyi yhteiset säännöt osakkeiden stabilisaatiolle ja allokaatiolle
 - Kaksi vuotta harmonisointityötä
- Ecofin-neuvosto hyväksyi finanssiryhmittymien valvontaa koskevan direktiivin

Lisätty 29.5.2002

- Tapahtumakatsaus
 - IOSCO laati sopimuksen avunannosta, yhteistyöstä ja tietojen vaihdosta Uusi yksikkö Rahoitustarkastukseen
 - Tutkintapyyntöjä poliisille
 - Pankki- ja maksupalveluiden tarjontaan liittyvä lakihanke
 - Rahanpesun ja rahoituksen vastaiseen toimintaan tähtääviä hankkeita FATF julkaisi uusia ohjeita
 - Seuraava Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote

SUOMALAISTEN PANKKIEN KANNATTAVUUS JA VAKAVARAISUUS TAMMI-MAALISKUUSSA 2002

Pankkien tuloskehitys pysyi verrattain hyvänä, vaikka ensimmäisen vuosineljänneksen tulokset heikkenivät viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Myös kuluvan vuoden tulokset pienenevät todennäköisesti vuosien 2000 ja 2001 tuloksiin verrattuna.

Rahoituskatteet supistuivat

Pankkien pääasiallinen tuottoerä, eli rahoituskate, pieneni anto- ja ottolainauksen välisen korkomarginaalin supistumisen takia. Vuoden 2001 maaliskuussa euromääräisen anto- ja ottolainauksen välinen marginaali oli 4,05 %, kun viime maaliskuussa vastaava marginaali oli 3,41 %. Toisaalta lainakannan ja talletusten volyymit kasvoivat edelleen, mikä kompensoi marginaalien supistumisen vaikutusta. Nopeimmin kasvoivat asuntoluotot, kun kuluttajien luottamus sekä alhainen korkotaso pitivät asuntokaupan vilkkaana¹.

¹) Suomen Pankin Rahoitusmarkkinat-tilastokatsaus 5/2002.

Muut tuotot kasvoivat hieman

Lähes kaikkien pankkien palkkiotuotot kasvoivat viime vuoden ensimmäiseen neljännekseen verrattuna. Maksuliikenteestä sekä antolainauksesta saadut palkkiotuotot kasvoivat edelleen, mutta myös omaisuudenhoidon arvopaperivälityksen palkkiotuotot osoittivat piristymisen merkkejä. Myös liiketoiminnan muut tuotot, kuten vuokratuotot kiinteistöistä, kasvoivat viime vuoden tammi-maaliskuuhun verrattuna.

Kulut kasvoivat

Pankkien kulut lisääntyivät. Lähes jokaisella pankilla nopeimmin kasvoivat henkilöstökulut, kuten palkat ja palkki sekä erilaiset henkilösivukulut. Myös muut kulut lisääntyivät lähinnä kasvaneiden atk- ja markkinointikulujen takia.

Kannattavuusmittarit sekä kustannustehokkuus heikkenivät

Vaikka muut tuotot yleisesti kasvoivat, niin rahoituskatteiden supistumisen takia pankkien tuotot yhteensä pienenivät. Tuottojen vähenemisen ja kulujen kasvun seurauksena pankkien kustannustehokkuus heikkeni. Myös pääomien tuotto prosentit laskivat viime vuodesta heikentyneen tuloskehityksen ja kasvaneiden omien varojen seurauksena.

Luotto- ja takaustappiot edelleen vähäiset

Luotto- ja takaustappiot pysyivät vähäisinä. Osalla pankeista nettomääräiset luotto- ja takaustappiot olivat edelleen tuottoerä, eli jo aiemmin kirjattujen luottotappiovarausten palautukset ja peruutukset ylittivät uudet luottotappio niiden varaukset. Luottotappioiden määrässä on kuitenkin pankkikohtaisia eroja.

Vakavaraisuudessa ei suuria muutoksia

Pankkisektorin kokonaisvakavaraisuus parani hieman vuoden 2002 ensimmäisellä neljänneksellä verrattuna vakavaraisuuslukuihin edellisvuoden lopulla, jolloin kokonaisvakavaraisuus oli 10,5 % ja Tier 1 -vakavaraisuus 8 %. Vakavaraisuus parani, kun omat varat kasvoivat suhteellisesti nopeammin kuin riskipainotetut saamiset ja vastuut. Ensisijaiset omat varat kasvoivat kuitenkin suhteellisesti hitaammin kuin riskipainotetut saamiset ja vastuut, joten pankkisektorin Tier 1 -vakavaraisuus laski hieman vastaavalla ajanjaksolla.

Lisätietoja antaa
rahoitusanalytikko Toni Honkaniemi, puhelin (09) 183 51.

PANKKIKONSERNIEN TUOSLASKELMAA JA VAKAVARAISUUTTA KOSKEVAT YHTEENVETOTAULUKOT

Suomalaisten pankkien tuloslaskelman pääerät -taulukko ja pankkikonsernien vakavaraisuustiedot -taulukko julkaistaan jatkossa kahdesti vuodessa, koska Nordea Pankki Suomi -konserni julkaisee tuloksensa ainoastaan puolivuositain kesä- ja joulukuussa. Ensimmäiset tämän vuoden tuloslaskelmia (tammi-kesäkuu) ja vakavaraisuustietoja koskevat taulukot julkaistaan Ratan Internet- sivuilla viikolla 36. Katsaus pankkien kannattavuuteen ja vakavaraisuuteen julkaistaan kuitenkin aikaisemman käytännön mukaisesti jokaisessa Rata tiedottaa -tiedotteessa.

ONLINE-KAUPANKÄYNTI ON TUONUT SIOITTAJALLE UUSIA MAHDOLLISUUKSIA, MUTTA MYÖS LISÄÄ VASTUUTA

Suomalaisilla sijoittajilla on ollut vuodesta 1998 lähtien mahdollisuus osakkeiden online-kaupankäyntiin Internetissä: Tällä hetkellä online-välitystä tarjoaa 11 sijoituspalveluyritystä. Online-kauppojen osuus pörssi-kauppojen lukumäärästä on noin 20-25 % ja euromääräisestä vaihdosta noin 2-2,5 %. Suomalaisten online-välittäjien kautta voidaan nykyisin käydä kauppaa myös muutamissa ulkomaisissa pörseissä.

Onko online-kaupankäynti vaikuttanut sijoittajan ja välittäjän väliseen suhteeseen? Joidenkin mielestä se on vaikuttanut hyvin merkittävästi, sillä online-välityksessä sijoittajan ja välittäjän läheinen suhde ja henkilökohtain neuvonta on korvattu persoonattomalla informaatiolla. Samalla palvelun painopiste on siirtynyt nopeaan toimeksiantojen toteuttamiseen. Toisten mielestä muutos ei ole niin merkittävä, sillä sijoituspäätöksen tekemine, joka on kaupankäynnin ratkaisevin ja aikaa vievin vaihe, kuuluu yhä sijoittajalle, niin kuin se on aina kuulunut. Ainoastaan toimeksiantojen toteutus on tullut nopeammaksi ja helpommaksi.

Sijoittajan vastuu omista päätöksistä ja toimenpiteistä korostuu

Vaikka välittäjän rooli ja vastuut ovat pohjimmiltaan yhä samat, online-kaupankäynnin myötä tietyt asiat ovat tulleet entistä tärkeämmiksi. Välittäjien täytyy muokata sisäisiä prosessejaan (mukaan lukien asiakkaan tunnistaminen, riskienhallinta ja tekniset resurssit), jotta ne olisivat tehokkaita myös uudessa ympäristössä.

Sijoittajalle online-kaupankäynti puolestaan tarjoaa uusia mahdollisuuksia, mutta myös haasteita ja vastuita. Erityisesti sijoittajan vastuu omista päätöksistä ja toimenpiteistä korostuu. Sijoituspäätöksistä sijoittaja vastaa itse kuten ennenkin. Tämän lisäksi online-sijoittajan on tärkeää ymmärtää, miten kaupankäyntijärjestelmä toimii. Kaupankäynnissä on tärkeää ottaa lisäksi huomioon se, että Internet-ympäristö on altis teknisille häiriöille.

Online-sijoittajan on myös tiedettävä, kuinka tuoretta käytettävissä oleva tieto on. Noteeraukset saattavat olla vanhoja, salkun positiot saatetaan päivittää viipeellä, ja tiedot toimeksiannon tilasta eivät ehkä ole ajan tasalla.

Online-kaupankäynnissä toimeksiannon toteutus ei välttämättä tapahdu aina heti. Tähän voi olla syynä esimerkiksi se, että mahdollisesti sijoittajan oma tietokone tai tietoliikenneyhteydet ovat hitaita tai eivät toimi. Välittäjän tietojärjestelmä ja tietoliikenneyhteydet voivat olla hitaat tai tukossa, ja myös pörssissä voi olla odottamattomia teknisiä ongelmia. Viivästyksistä kannattaa keskustella välittäjän kanssa.

Online-sijoittajalla pitäisi aina olla vaihtoehtoinen yhteyskanava (esimerkiksi puhelin, faksi) välittäjään, jos Internet yhteys ei toimitakaan.

Aktiivisen kaupankävijän pitäisi ottaa myös huomioon, että markkinatilanne voi muuttua nopeasti hänen positiotaan vastaan, likviditeetti saattaa hävitä ja position sulkeminen voi olla sillä hetkellä mahdotonta.

Sijoittajan pitäisi tuntea käyttämänsä kaupankäyntijärjestelmän toiminnalliset ominaisuudet. Joskus osto- ja myyntitoiminnot ovat voineet mennä sekaisin toimeksiantoa syötettäessä ja oston sijaan on tullutkin tehtyä myydyä. Joskus desimaalipilkku ei ole ollut oikeassa kohdassa, ja

toimeksiannon koko on ylittänyt moninkertaisesti sijoittajan alkuperäisen aikomuksen. Sijoittaja on saattanut myös olettaa, että toimeksiantoa ei ole toteutettu, ja toteutuksen varmistamiseksi hän on antanut uuden toimeksiannon, minkä seurauksena molemmat kaupat ovat toteutuneet. Sijoittajan pitäisi myös varmistaa, että hän ymmärtää, miten ja milloin toimeksiannon voi peruuttaa.

Toimeksiannon tekeminen on sitoumus, ja sijoittaja on itse aina viime kädessä vastuussa toimeksiannoistaan. Sijoittajan täytyy varmistua siitä, että hänellä on edellytykset maksaa ostonsa sekä toimittaa myymänsä arvopaperit.

Lisätietoja antaa

markkinavalvoja Leena Savolainen, puhelin (09) 183 51.

ONLINE-VÄLITYS

Online-välityksessä asiakas antaa toimeksiannon sähköisesti esimerkiksi Internetin kautta välittäjän kaupankäyntijärjestelmään. Toimeksianto siirtyy automaattisten tarkistusten jälkeen välittäjän kaupankäyntijärjestelmästä suoraan pörssin kaupankäyntijärjestelmään. Välittäjä on pörssin jäsenenä kaupan toteuttaja. Myös online-välityksessä edellytetään, että asiakas ja välittäjä tekevät kirjallisen välityssopimuksen.

Rataan on viime vuosina tullut jonkin verran yhteydenottoja epätietoisilta tai tyytymättömillä online-sijoittajilta. Oheisessa artikkelissa on tyypillisimpiä online-kaupankäyntiin liittyviä seikkoja, jotka sijoittajan tulisi ottaa huomioon.

Maaliskuussa perustettu Arvopaperilautakunta antaa julkisia suosituksia ja etsii ratkaisuja sijoittajan arvopaperiasioihin liittyviin ongelmiin ja riitatapauksiin. Lautakunnan asiantuntijaan voi olla yhteydessä puhelimitse (09) 4056 1230 klo 9-14 tai sähköpostitse arvopaperiitk@rahoitusalan.fi.

▶▶▶▶▶

MYÖS ONLINE-KAUPANKÄYNNISSÄ ASIAKAS PITÄÄ TUNNISTAA

Turvallisen online-kaupankäynnin ja muun verkkoliiketoiminnan peruslähtökohta on, että osapuolet voivat luottaa toisiinsa. Toisin sanoen luotetaan, että sopimuskumppani toimii rehellisesti ja, että hän on se, joka hän väittää olevansa.

Välittäjälle velvollisuus tunnistaa ja tuntea asiakkaansa on lakiin perustuvaa normaalia, huolellista toimintaa. Varsinkin, jos välittäjä toimii vain verkossa, sisäiset menettelyprosessit asiakkaan tunnistamiseksi sekä huolellisesti ja selonottovelvollisuuden täyttämiseksi tulee tarkistaa online-ympäristöön sopiviksi. Tarkistettavia asioita ovat myös asiakastietojen käsittely ja arkistointi sekä sopimusten hallinta ottaen huomioon eri lakien¹ asettamat vaatimukset.

Tunnistamisvelvollisuus suojaa asiakasta. Sähköisten palveluiden käyttöön liittyy vaara, että niitä yritetään käyttää väärennettyjen tai anastettujen henkilöllisyystietojen avulla. Siksi asiakkaan ei pidä loukkaantua, jos hänen tietojään ja taustojään kysellään tai, jos hän ei pääse käyttämään palvelua välittömästi. Pikemminkin asiakkaan pitäisi kiinnittää huomiota siihen, jos hänen henkilöllisyydestään ei pyritä varmistumaan ennen palvelun aloittamista.

¹⁾ Esimerkiksi laki sijoituspalveluyrityksistä, laki luottolaitostoinnasta, kirjanpitolaki, laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä ja henkilötietolaki.

Asiakkaan maksukyky ja varojen alkuperä tulee selvittää

Tunnistaminen ei tarkoita pelkästään asiakkaan henkilöllisyyden todentamista, vaan välittäjän huolellisuusvelvollisuuteen kuuluu myös selvittää asiakkaan toiminnan taustoja sekä

sijoitustoiminnan tavoitteita volyymia. Lisäksi välittäjän tulee selvittää mahdolliset valtuutustilanteet sekä varmistua asiakkaan maksukyvystä ja varojen alkuperästä. Jos on todennäköistä, että asiakas toimii toisen henkilön puolesta, tunnistaminen tulee ulottaa myös tähän henkilöön. Yleensä tunnistus- ja muut taustatiedot selvitetään asiakassuhteen alussa solmittavan asiakassopimuksen tai verkkosopimuksen solmimisen yhteydessä. Asiakassuhteen aloittaminen saattaa edellyttää erillistä välittäjäyrityksen sisäistä päätöstä asiakassuhteen aloittamisesta.

Oikeushenkilön tunnistaminen edellyttää, että välittäjä varmistuu oikeushenkilön olemassaolosta ja sitä koskevien rekisteritietojen ajantasaisuudesta, tunnistaa oikeushenkilön puolesta toimivat henkilöt sekä selvittää yrityksen omistus- ja määräysvaltasuhteet. Jos asiakassuhde aloitetaan perustettavan osakeyhtiön kanssa, on asianmukaista vaatia kaupparekisterin diaaritodistus osoituksena siitä, että yrityksen perustaminen on vireillä. Rahanpesulain² mukaan asiakassuhteesta tulee kieltäytyä, jos asiakasta ei pystytä luotettavasti tunnistamaan.

²) Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä.

Asiakkaan on hyvä varmistua, että palvelun tarjoaja toimii asianmukaisesti

Erilaisia ilman toimilupaa toimivien yritysten sijoitushuijaustapauksia tulee maailmalla julki tämän tästä, joten m1 asiakkaan on hyvä itse varmistua, että palvelun tarjoaja toimii asianmukaisesti. Varsinkin sähköpostitse tulevien verkkosivuilta löytyvien sijoitustarjousten takana olevien tahojen luotettavuus on syytä pyrkiä selvittämään enne varojen sijoittamista. Ratan kotisivuilta (www.rahoitustarkastus.fi valvonta-hakemiston kohdassa valvottavat) voi tarkistaa, mitkä yritykset ovat sen valvottavia ja mitkä ulkomaiset yritykset ovat ilmoittaneet tarjoavansa palvelua rajan yli Suomeen. Ratan kotisivuilla on myös linkit ulkomaisten valvontaviranomaisten sivuille, joilta voi etsiä vastaavia tietoja. Usein sijoituspalveluhuijauksia tekevilla yrityksillä ei ole toimilupaa eikä niitä valvota missään valtiossa.

Asiakkaan tulisi suhtautua kriittisesti, jos tuotteen tuottolupaukset ovat epärealistisen korkeat, palvelun tai sijoitustuotteen tarjoaja lupaa korkeaa tuottoa alhaisella riskillä tai antaa ymmärtää, että johtavat pankit ovat antaneet takauksia (prime bank guarantees). Tarjouksiin saattaa liittyä painostusta ja kiirehtimistä. Palvelua tarjoavan yrityksen nimi saattaa muistuttaa jotakin tunnettua kansainvälistä yritystä, tai yrityksen edustajat antavat muutoin harhaanjohtavaa tai epämääräistä tietoa. Myös yrityksen toimipaikka tai osoitetiedot saattavat olla puutteelliset tai yrityksen kotipaikka on maassa, jonka kanssa Suomella on vähän yhteyksiä. Palvelun tarjoaja saattaa antaa itsestään myös korostuneen luotettavan kuvan, joten sijoittajan tulee suhtautua kriittisesti tuotteita joiden tarjoajaa ei Suomessa tunneta tai joiden luotettavuudesta ei saa selvitystä. Jälkeenpäin huijaustapausten tutkiminen ja syytteeseen saaminen on hankalaa, ja sijoitetut varat voivat kadota jäljettömiin.

Asiakkaan kannattaa tutustua huolellisesti palvelun tarjoajan itsestään ja tuotteistaan antamiin tietoihin. Tiedon tulisi olla täsmällistä, selkeää ja helposti saatavilla. Verkkosivuilta tulisi löytyä ohjeita ja tietoja palvelun käyttämisestä, menettelystä virhetilanteissa sekä valitusmahdollisuuksista. Verkkoyhteyden lisäksi asiakkaalla pitäisi olla vaihtoehtoinen tapa ottaa yhteyttä palvelun tarjoajaan suoraan ja nopeasti, esimerkiksi puhelimitse.

Lisätietoja antaa

lakimies Tuija Nevalainen, puhelin (09) 183 51.

PALVELUN TARJOAJAN YLEINEN TIEDONANTOVELVOLLISUUS SÄHKÖISESSÄ PALVELUNTARJONNASSA TULOSSA LAKIIN

Palvelun tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus sisältyy eduskunnassa käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen ns. sähkökauppalainsi (laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta, HE 194/2001). Lailla on tarkoitus panna täytäntöön direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä³. Lakiehdotuksen mukaan palvelun tarjoajan pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla mm. seuraavia tietoja⁴:

- palveluntarjoajan nimi, osoite sijoittautumisvaltiossa, sähköpostiosoite sekä muut tiedot, joiden avulla voidaan saada nopeasti yhteys
- kaupparekisteri tai muu vastaava julkinen rekisteri, johon palvelun tarjoaja on merkitty, sekä yritys- tai yhteisötunnus tai muu vastaava tunniste
- asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot, jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä
- ammattialajärjestö tai vastaava yhteisö, johon palvelun tarjoaja kuuluu
- maininta sijoittautumisvaltiossa sovellettavista ammatillisista säännöistä sekä siitä, missä ja miten ne ovat. saatavilla, sekä
- palvelujen hinnat selkeästi.

³) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista 2000/31/EY.

⁴) Luettelo täydentää muuhun (esim. kuluttajasuojalain 6 luku) lainsäädäntöön sisältyvää tiedonantovelvollisuutta.

▶ ▶ ▶ ▶ ▶

HAVAINTOJA TIETOTEKNIIKAN ULKOISTAMISEN VALVONTAKÄYNNEILTÄ

Rahoitustarkastus (Rata) teki syksyllä 2001 ja keväällä 2002 keskeisiin pankkeihin tietotekniikan ulkoistamisen valvontakäynnit. Valvontakäyntien tavoitteena oli saada yleiskuva pankeissa noudatettavista tietotekniikan ulkoistamisperiaatteista ja ulkoistamisen laajuudesta. Erityisesti selvitettiin ulkoistettujen tietotekniikkatoimintojen valvontaa, ulkoistamiseen liittyvien riskien arviointia ja hallintaa sekä ulkoistettujen toimintojen jatkuvuuden varmistamista.

Ulkoistamisen ohjeistuksessa oli puutteita

Valvontakäynneillään Rata havaitsi joitakin puutteita pankkien ulkoistamiseen liittyvissä ohjeistuksissa. Rata kehottaa pankkeja tarkentamaan ulkoistamiseen liittyvää ohjeistustaan ja kokoamaan ohjeistuksen yhdeksi kokonaisuudeksi. Ratan näkemyksen mukaan ulkoistamiseen liittyvän ohjeistuksen tulisi sisältää ainakin se, kuinka ulkoistetun palvelun tarjoajaan liittyvät riskit, palvelun tarjoajan luotettavuus ja palvelun laatu arvioidaan. Ohjeistuksessa tulisi myös kuvata yleiset palvelun tarjoajalle sekä palvelun tarjoajan tietoturvallisuudelle asetetut vaatimukset. Tarkemmin nämä tulisi kuvata ulkoistamista koskevassa palvelusopimuksessa. Lisäksi ohjeessa tulisi vaatia, että palvelun tasoa, laatua ja kustannuksia arvioidaan jatkuvasti.

Valvontakäynneillä ilmeni myös, että pankit eivät olleet kuvanneet ulkoistamisprosessiaan. Lisäksi ulkoistettujen toimintojen jatkuvuuden varmistamista ei ollut riittävästi huomioitu ulkoistamisprosessissa eikä ohjeistuksessa. Rata kehotti pankkeja kuvaamaan ulkoistamisprosessinsa. Lisäksi Rata kehotti pankkeja varmistamaan ulkoistetun palvelun jatkuvuuden.

Pankin pitäisi pystyä valvomaan koko ulkoistamisketjua

Ulkoistaminen ei saa heikentää Ratan valvontamahdollisuuksia eikä mahdollisuutta tehdä tarkastuksia ulkoistettu toimintoihin. Valvontakäynneillä kävi ilmi, että Ratan tarkastus- ja tiedonsaantioikeutta ei ollut kirjattu kaikkiin ulkoistamissopimuksiin.

Rata kiinnitti tarkastuksilla huomiota myös pankin mahdollisuuksiin valvoa edelleen ulkoistettuja toimintoja eli ns. ulkoistamis- ja alihankintaketjuja. Pankille ulkoistamispalveluita tarjoava voi ulkoistaa tuottamiaan palveluja edelleen tai käyttää palveluita tuottaessaan alihankkijoita. Tällainen ulkoistamis- ja alihankintaketju voi olla suhteellisen pitkä. Tällöin haasteena on se, kuinka pankki palvelun tilaajana pystyy valvomaan tuotetun palvelun laatua koko ulkoistamis- ja alihankintaketjussa eli ketjun alusta ketjun loppuun saakka. Jotta tämä olisi mahdollista palvelun tilaajan tarkastus- ja tiedonsaantioikeus tulee sopimuksissa ulottaa koskemaan koko ulkoistamis- ja alihankintaketjua. Henkilökohtaiset vaitiolositoumukset tulee ottaa kaikilta niiltä, jotka pääsevät käsittelemään palvelun tilaajan tai sen asiakkaan salassa pidettäviä tietoja.

Lisätietoja antaa

pankkitarkastaja Markku Koponen, puhelin (09) 183 51.

TOIMINTOJEN ULKOISTAMINEN

Rata on esittänyt ulkoistamiskannanotossaan (K/37/2001/LL0¹) näkemyksiään siitä, mitä luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten tulisi ottaa huomioon, jos ne ulkoistavat toimintojaan. Luottolaitostoiminnasta annettuun lakiin sekä sijoituspalveluyrityksistä annettuun lakiin on tulossa säännökset luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten oikeudesta ulkoistaa liiketoimintoja sekä säännökset ulkoistettujen liiketoimintojen valvonnasta.

Ulkoistamisella tarkoitetaan yleensä järjestelyä, jossa osa yrityksen aiemmin itse hoitamista toiminnoista ja mahdollisesti niihin liittyvistä resursseista siirretään sopimuksella ulkopuolisen tahon hoidettavaksi. Laajemmin tulkiten ulkoistettu toiminto voi olla myös sellainen jatkuva palvelu, jonka yritys on hankkinut ulkopuoliselta taholta ja jonka se voisi periaatteessa hoitaa itse. Rajanveto palvelun oston, alihankinnan ja ulkoistuksen välillä on joskus hankalaa.

Suomalaiset pankit ovat ulkoistaneet merkittäviä osia tietotekniikastaan. Tyypillisiä ulkoistettuja tietotekniikkapalveluja ovat muun muassa atk-käyttöpalvelut, järjestelmäkehityspalvelut ja tulostuspalvelut. Ulkoistamisen tärkeimpiä syitä ovat keskittyminen omaan ydinliiketoimintaan, kustannussäästöjen etsiminen sekä osaamisen hakeminen sellaiselta alueelta, -jossa omaa osaamista ei ole tai sitä ei kannata ylläpitää.

¹) Asiamiehen käyttö luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten toiminnassa ja muu toimintojen ulkoistaminen, annettu 16.8.2001.

▶ ▶ ▶ ▶ ▶

LUOTTOLAITOKSET KERTOVALT VUOSIKERTOMUKSISSAAN SUPPEASTI TOIMINNAN RISKINOTOSTA, MUTTA LAAJEMMIN RISKIENHALLINNASTA

Rahoitustarkastus (Rata) käy vuosittain läpi merkittävimpien luottolaitosryhmien julkaistut tilinpäätökset varmistuakseen julkisuuteen annettujen tietojen riittävydestä. Vuoden 2001 vuosikertomuksissa Rata kiinnitti erityisesti huomiota riskienhallinnan tietoihin. Vuosikertomusten läpikäynti osoitti, että luottolaitokset ovat kertoneet vuosikertomuksissaan suppeasti toiminnan riskinotosta. Sen sijaan niitä periaatteita ja menetelmiä, joita luottolaitokset käyttävät riskienhallintaan, kuvataan seikkaperäisemmin.

Tarkimmin kerrotaan luottoriskistä

Tarkimmin pankit kertovat vuosikertomuksissaan luottoriskistä, joka on pankkien merkittävin riski. Suurimmat luottolaitokset kertovat tiedot saamiskannastaan ja siihen sisältyvästä luottoriskistä Ratan suosituksen mukaisesti toimialoittain ja maittain tai maaryhmittäin. Sen sijaan saamiskannan esittäminen riskiluokittain on vielä vähäistä. Luottoriskien hallinnan ja valvonnan organisoinnista on kerrottu vaihtelevasti. Luottoriskin määritelmä on kaikilla pankkiryhmillä lähes samanlainen, mutta käytetyt mittaamenetelmät poikkeavat toisistaan. Suurimmat luottolaitokset kertovat mittaamenetelmistä perusteellisimmin.

Markkinariskit määritellään kaikissa pankkiryhmissä samalla tavalla. Mittausmenetelmät on yleensä kuvattu tarkkaan kuten myös tiedot riskiasemasta eri markkinariskien osalta. Markkinariskien hallinnan ja valvonnan organisoinnista voisi sen sijaan antaa yksityiskohtaisempaa tietoa.

Operatiivisen riskin määrittely luottolaitoksissa ei ole vielä yhtenäistä. Työryhmiä on muodostettu kehittämään mittaamenetelmiä ja operatiivisen riskin seuranta. Operatiivisen riskin hallinnan ja valvonnan organisointi on pääasiassa liiketoimintayksiköiden vastuulla.

Lisäksi vuosikertomuksissa on kerrottu muista riskeistä, kuten likviditeettiriskistä, vakuutusriskistä, kiinteistöriskistä ja strategisesta riskistä.

Muutamia luottolaitokset ovat kertoneet myös rahanpesun estämiseen liittyvistä projekteista sekä valmiussuunnittelusta. Suurimmat luottolaitokset ovat kertoneet myös varautumisesta uuteen vakavaraisuuskehikkoon (Basel II).

Valvonnassa huomio riskinottohalukkuuteen sekä riskien hallintaan ja valvontaan

Rata kiinnittää valvontatyössään huomiota valvottavan johdon riskinottohalukkuuteen ja siihen, miten johto on järjestänyt riskien hallinnan ja valvonnan. Riskinottohalukkuuden määrittäminen ja riskin rajoittaminen erikseen kunkin mitattavissa olevan riskin osalta on toiminnan riskinoton lähtökohta. Riskinotto voidaan suhteuttaa esimerkiksi ennakoituun vuositulokseen tai omiin varoihin.

Rata on antanut valvottavilleen tilinpäätösmääräyksiä ja kannanottoja, joilla se pyrkii ohjaamaan luottolaitosten tilinpäätöskäytäntöä. Suosituksessa rahoitusinstrumenteista tilinpäätöksessä annettavissa lisätiedoista (K/27/99/TTO) on suosituksia toimintakertomuksessa ilmoitettavasta toiminnan riskinotosta sekä riskienhallintaa käytettävistä periaatteista ja menetelmistä.

Lisätietoja antaa
pankkitarkastaja Liisa Tojkander, puhelin (09) 183 51.

LUOTTORISKI, MARKKINARISKI JA OPERATIIVINEN RISKI

Luottoriski syntyy tilanteessa, jossa luotonsaaja ei pysty vastaamaan velvoitteistaan. Luottoriski realisoituu järjestämättöminä luottoina ja luottotappiina. Ulkomaisiin saamisiin liittyvä ns. maariski on myös osa luottoriskiä. Luottoriski on pankkitoiminnan perusriski.

Markkinariskin (positioriskin) osa-alueita ovat valuuttakurssiriski, korkoriski, osakkeiden ja kiinteistöjen hintariski sekä rahoitusriski. Markkinariski realisoituu, kun markkinahinnat muuttuvat valvottava n kannalta epäedulliseen suuntaan. Operatiivinen riski on laadullinen riski, jonka osa -alueita ovat mm. johdon ja henkilöstön ammattitaitojärjestelmien toimivuus sekä väärinkäytökset. Operatiiviseen riskiin voidaan myös sisällyttää juridinen riski ja maineriski. Kun operatiivinen riski realisoituu, syynä on usein puutteellinen sisäinen valvontajärjestelmä.

▶ ▶ ▶ ▶ ▶

CESR HYVÄKSYI YHTEISET SÄÄNNÖT OSAKKEIDEN STABILISAATIOLE JA ALLOKAATIOLE

Euroopan arvopaperimarkkinoiden valvojien komitea CESR hyväksyi maaliskuussa yhteiset säännöt osakkeiden stabilisaatiota ja allokaatiota koskevien sääntöjen harmonisoimiksi jäsenmaissa.

Osakkeen rajoitettu kurssin tukeminen sallittaisiin tietyin ehdoin

Lähtökohtaisesti kiellettyinä kurssimanipulaationa pidetään toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan keinotekoisesti osakkeen kurssiin. Sen sijaan rajoitettu kurssien tukeminen osakeannin yhteydessä (stabilisaatio) sallitaan.

Osakeannin jälkeen on tavanomaista, että markkinoille tulee myyntiin paljon osakkeita, erityisesti lyhytaikaisilta sijoittajilta. Tällöin markkinoiden hetkellinen epätasapaino saattaa johtaa aiheettomaan osakkeen hinnanlaskuun. mitä ei voida pitää osakkeiden liikkeeseenlaskijan eikä muiden sijoittajien edun mukaisena. Koska stabilisaation tarkoituksena ei kuitenkaan ole vaikuttaa pidempiaikaisesti osakkeen kurssiin eikä estää esimerkiksi annin huonosta kysynnästä tai yleisestä markkinatilanteesta johtuvaa hinnanlaskua, sille on asetettu merkittäviä rajoituksia.

Keskeisimmät rajoitukset liittyvät stabilisaation kestoon ja sen toteuttamiseen liittyviin hintarajoihin. Stabilisaatio on sallittu uusannissa enintään 30 päivää osakkeiden allokaatiosta ja listautumisannissa enintään 30 päivää osakkeiden kaupankäynnin alkamisesta. Mikäli listautumisannin yhteydessä osakkeilla käydään ennen virallista listautumista kauppaa ns. harmailla markkinoilla, stabilisaatio on sallittua edellyttäen, että kaupankäynnissä noudatetaan julki kaupankäynnin sääntöjä ja sitä valvotaan.

Stabilisaatiolla pyritään estämään osakkeen hinnan äkillisiä laskuja, ei nostamaan osakkeen hintaa. Tämän vuoksi stabilisaatiokaupoille on asetettu hintarajat. Stabilisaatio on sallittu vain, kun osakkeella käydään kauppaa merkintähintaa alemmalla tasolla.

Lisäksi keskeinen seikka stabilisaation sääntelyssä on stabilisaatiosta tiedottaminen. Antiesitteessä on kerrottava stabilisaation mahdollisuudesta ja käytössä olevista rajoituksista. Samalla on selkeästi annettava oikea kuva stabilisaation luonteesta - esimerkiksi, että mahdollisuus stabiloida ei tarkoita, että tätä mahdollisuutta todellisuudessa välttämättä käytettäisiin. Sijoittajan ei siis tule tehdä päätöksiä sen olettamuksen pohjalta, että stabilisaatiolla estetään osakkeen hinnan lasku.

Stabilisaatioajan jälkeen on julkistettava stabilointijakson päättymisajankohta, se tehtiinkö stabilisaatiota vai ei, viimeisin stabilisaatiopäivä sekä ylin ja alin hinta, joilla kauppvoja tehtiin.

Osakkeiden lisäksi stabilisaatiota koskeva sääntely koskee soveltuvin osin myös joukkovelkakirjaemissioita. CESR:n suosituksessa on lisäksi joitakin sääntöjä, joiden tarkoituksena on helpottaa stabilisaation valvontaa. Säännökset koskevat mm. stabilisaation käytön koordinoitua (annin järjestävät tahot) sekä stabilisaatiokauppojen raportointia.

Allokaatiosta julkistettavat tiedot mahdollisimman yhdenmukaisiksi

CESR:n tavoitteena on helpottaa Euroopan laajuisia osakeanteja luomalla mahdollisimman yhdenmukaiset pelisäännöt osakkeiden allokaatiolle, koska käytännöt eri maissa eroavat tällä hetkellä merkittävästi toisistaan.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että allokaatiosta julkistettavat tiedot olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset. Sen sijaan menettelytapoihin jää edelleen maakohtaisia eroja.

Osakeannissa esitteen tarkoituksena on tarjota sijoittajalle riittävä tieto osakkeen arvoon vaikuttavista seikoista merkintäpäätöksen tekemisen pohjaksi. Allokaatioprosessia koskevilla tiedoilla on oma merkityksensä sijoittajalle sillä ylikysyntätilanteissa merkintöjä leikataan usein huomattavasti. Toisaalta, jos antia kohtaan ei ole osoitettu suurta kiinnostusta, saavat sijoittajat todennäköisesti koko merkitsemänsä määrän.

Osakkeiden jaon määrittelyssä on mahdollista käyttää eri keinoja, mutta niiden käytön tulee olla systemaattista. Lisäksi on kerrottava vähittäissijoittajille varattu maakohtainen minimimäärä. Tätä määrää ei saa pienentää, vaikka anti kokonaisuudessaan ylimerkittäisiin.

Osakeanneissa mukana olevien sijoituspalveluyritysten mahdollisuutta merkitä annissa osakkeita omiin nimiinsä on rajoitettu. Myöskään niiden henkilökunta ei voi saada osakkeiden jaossa parempaa asemaa kuin vähittäissijoittaja eikä henkilökunta voi osallistua annin ns. instituutio-osuuteen.

CESR:n ehdotuksen toinen keskeinen osa on esitteessä kerrottavat tiedot allokaatioprosessista. Esitteessä on kerrottava annin jakautuminen institutionaalisten ja vähittäissijoittajien ja liikkeeseenlaskijan henkilökunnan välillä sekä edellytykset, joiden perusteella tätä jakoa voidaan muuttaa. Myös osakkeiden allokaatiossa käytettävät menetelmät on tuotava esiin.

Mikäli annin järjestäjät ovat varanneet tietyille sijoittajille tai sijoittajaryhmille etuoikeuden osakkeisiin (joko parempana allokaationa tai hinnanalennuksena), on tästä mainittava esitteessä ja lisäksi kerrottava tähän tarkoitukseen varattu maksimiosakemäärä.

Käytännön merkintätilanteista on kerrottava, vaikuttaako allokaatioon se, mitä kautta merkintä on tehty, milloin anti aikaisintaan voidaan keskeyttää sekä miten ylimerkintätilanteessa suhtaudutaan saman sijoittajan mahdollisiin moninkertaisiin merkintöihin.

Annin jälkeen on julkistettava annin lopullinen koko ja sen jakautuminen eri sijoittajaryhmille. Myös edellä mainitun etuoikeuden perusteella merkittyjen osakkeiden määrä on julkistettava.

Ehdotukset eivät aiheuta merkittäviä muutoksia Suomen sääntelyyn

CESR:n jäsenet ovat sitoutuneet saattamaan CESR:n suositukset kansallisesti voimaan parhaan kykynsä mukaan. Joiltakin osin suositusten voimaan saattaminen voi jäädä odottamaan markkinoiden väärinkäytösdirektiivin ja esitedirektiivin valmistumisesta. Esimerkiksi ehdotettu stabilisaation sääntely ei kaikissa maissa ole juridisesti mahdollista ennen direktiivin voimaantuloa.

Rahoitustarkastuksen käsityksen mukaan CESR:n ehdotukset eivät aiheuta merkittäviä muutoksia Suomen sääntelyyn. Ratan tarkoituksena on saattaa ehdotukset voimaan (siltä osin kuin se on mahdollista Ratan säännöksiin) meneillään olevan ohje- ja määräyskokoelmaudistuksen yhteydessä.

Lisätietoja antavat

apulaisjohtaja Anneli Tuominen ja toimistopäällikkö Jari Virta, puhelin (09) 183 51.

KAKSI VUOTTA HARMONISOINTITYÖTÄ

Osakkeiden stabilisaatiota ja allokaatiota koskevien sääntöjen harmonisointia valmisteltiin Euroopan arvopaperimarkkinoiden valvojen komiteassa, CESR¹, ja sen edeltäjässä FESCOssa reilut kaksi vuotta. Yhteisiä sääntöjä valmistellut työryhmä työskenteli Rahoitustarkastuksen johtajan Kaarlo Jännäriin johdolla.

Nyt käsillä olevia suosituksia ei ole valmisteltu ns. Lamfalussy-prosessin mukaisesti EU:n komission toimeksiannosta, vaan aloite lähti CESR:n jäsenten havaitsemista käytännön harmonisointitarpeista. Sekä stabilisaatio että allokaatio liittyvät kuitenkin myös EU:ssa valmisteilla olevaan kahteen direktiiviin, markkinoiden väärinkäytösdirektiiviin (Market Abuse) ja esitedirektiiviin (Prospectus). Stabilisaatio on yksi poikkeus väärinkäytösdirektiivin mukaisesta manipulaatiosta, ja allokaatiota koskevat ehdotukset ovat puolestaan osa esitedirektiivin mukaista tiedonantovelvollisuutta. Stabilisaatiota koskien CESR on jo saanut komissiolta toimeksiannon laatia ehdotukset ns. Lamfalussy 2 -tason mukaisista säännöistä. Nyt ehdotetut säännökset muodostavat luonnollisesti pohjan näille ehdotuksille.

1) CESR = Committee of European Securities Regulators.

▶▶▶▶▶

ECOFIN-NEUVOSTO HYVÄKSYI FINANSsirYHMITTYMIEN VALVONTAA KOSKEVAN DIREKTIIVIN

Ecofin-neuvosto hyväksyi 7.5.2002 pidetyssä kokouksessa yhteisen poliittisen kannan finanssikonglomeraattien valvontaa koskevasta direktiivistä. EU:n neuvoston odotetaan antavan direktiiville lopullisen hyväksymisensä kuluvaan vuoden syksyllä. Direktiivi on osa komission rahoituspalvelujen toimintaohjelmaa, jonka avulla Eurooppa pyritään luomaan yhtenäiset rahoitusmarkkinat vuoteen 2005 mennessä. Direktiivi on saatettava voimaan kansallisessa lainsäädännössä 18 kuukauden kuluessa direktiivin voimaantulosta.

Direktiivin tavoitteena on varmistaa rahoitusmarkkinoiden vakaus ja vakiinnuttaa yhteiset säännökset sellaisten ryhmittymien valvonnalle Euroopassa, jotka harjoittavat sekä pankki- ja sijoituspalveluyritystoimintaa että vakuutustoimintaa.

Direktiivillä otetaan käyttöön erityinen finanssiryhmittymien valvontaa koskeva säännöstö. Lisäksi täydennetään eräitä suurimpia aukkokohtia sektorikohtaisissa direktiiveissä.

Säännöstöllä pyritään huolehtimaan siitä, että direktiivin soveltamisalan piiriin tulevilla ryhmittymillä on riittävät omat pääomat suhteessa niiden toiminnan riskinottoon. Lisäksi direktiivissä säädetään finanssiryhmittymien velvollisuudesta raportoida valvovalle viranomaiselle suurista riskikeskittymistä ja ryhmittymään kuuluvien yritys keskinäisistä liiketoimista. Direktiivi edellyttää finanssiryhmittymiltä myös riittäviä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmiä sekä johtohenkilöiden hyvämaineisuutta.

Direktiivissä säädetään myös niistä periaatteista, joiden mukaan eri toimialoilla ja eri maissa toimivien finanssiryhmittymien valvontavastuu määräytyy valvojen kesken. Direktiivin tavoitteena on varmistaa, että jokaisella finanssiryhmittymällä on yksi päävastuullinen valvontaa koordinoiva valvoja.

Lisätietoja antaa
erityisasiantuntija Ingalill Aspholm, puhelin (09) 183 51.

▶▶▶▶▶

TAPAHTUMAKATSAUS

IOSCO LAATI SOPIMUKSEN AVUNANNOSTA, YHTEISTYÖSTÄ JA TIETOJEN VAIHDOSTA

Arvopaperivalvojen kansainvälinen yhteistyöelin IOSCO1 on saanut valmiiksi jäsentensä välisen sopimuksen avunannosta, yhteistyöstä ja tietojen vaihdosta (MoU, Memorandum of Understanding). Sopimuksen valmistelu aloitettiin lokakuussa 2001, kun IOSCO syyskuun 11. päivän tapahtumien johdosta päätti tutkia mahdollisuuksia laajentaa arvopaperivalvojen yhteistyötä ja tietojen vaihtoa. Tämä monenkeskinen sopimus rakentuu IOSCON aikaisempien yhteistyötä ja tietojenvaihtoa koskevien päätösten ja periaatteiden varaan ja on merkittävä askel IOSCOlle ja sen yli 170 jäsenelle.

Rata kannattaa IOSCON jäsenten välistä sopimusta, koska sopimus parantaa arvopaperimarkkinarikosten tutkinta ja viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Ennen sopimukseen sitoutumista kunkin jäsenen tulee varmistua siitä, että sillä on lakiin perustuvat oikeudet ja valtuudet täyttää sopimuksen asettamat edellytykset.

¹⁾ International Organization of Securities Commissions.

UUSI YKSIKKÖ RAHOITUSTARKASTUKSEEN

Rataan perustetaan 1.6.2002 esikuntayksikkö, joka vastaa Ratan sääntelyn strategiatason linjausten kehittämisen ja Ratan laintulkintojen laillisuudesta ja yhdenmukaisuudesta. Yksikön toiminnan tavoitteena on mm. varmistaa, että Ratan sääntely vastaa toimintaympäristön tarpeita ja että hyväksytyt linjauksia sovelletaan yhdenmukaisen Ratan sisällä.

Yksikön päälliköksi on nimitetty neuvonantaja Liisa Halme. Myös Ratan päälakimies Markku Lounatvuori kuuluu yksikköön, mutta hän on suoraan Ratan johtajan alainen. Yksikön toimintavahvuus tulee olemaan 7 henkilöä. Yksikön perustaminen ei lisää Ratan henkilöstömäärää.

TUTKINTAPYYNTÖJÄ POLIISILLE

Rata on huomauttanut yhtä markkinaosapuolta epäasiallisesta kaupankäyntimenettelystä ja korostanut huomautuksessaan hyvän markkinatavan noudattamisen tärkeyttä. Tapauksessa ei ollut Ratan näkökannan mukaan annettu muille markkinaosapuolille tasavertaista mahdollisuutta osallistua kaupankäyntiin.

Rata on antanut poliisille esitutkintaan kaksi tapausta, joissa Rata epäilee tiedottamisrikosta. Toisessa tapauksessa Rata epäilee lisäksi sisäpiiritiedon väärinkäyttöä. Näiden lisäksi Rata on antanut poliisille esitutkintaan tutkintapyyntöns epäilystä sisäpiiritiedon väärinkäytöstä. Rata ei kuitenkaan voi kertoa kohdeyhtiöiden nimiä tutkinnan turvaamista koskevista syistä.

PANKKI- JA MAKSUPAIVELUIDEN TARJONTAAN LIITTYVÄ LAKIHANKE

Hallitus antoi maaliskuun 2002 lopussa eduskunnalle esityksen¹ laiksi, jonka tarkoituksena on monipuolistaa pan ja maksuliikepalveluiden tarjontaa, edistää niiden saatavuutta sekä varmistaa palvelujen tarjoajien kattava valvonta.

Esityksen mukaan yritykset voisivat vastaanottaa vaadittaessa takaisinmaksettavia yleisövaroja asiakastilille. Yhdeltä asiakkaalta varoja voisi vastaanottaa enintään 3 000 euroa. Varojen vastaanotto-oikeus koskisi sellaisia asiakastilejä, joilla olevia varoja voi käyttää samaan yritysryhmään kuuluvien yritysten myymien tavaroiden tai palveluiden maksamiseen ja käteisen nostamiseen. Myös sijoituspalveluyritysten oikeutta vastaanottaa yleisöltä takaisinmaksettavia

varoja esitetään laajennettavaksi. Talletuspankeilla säilyisi edelleen yksinoikeus talletussuojaan alaisten talletusten vastaanottamiseen ja talletus-sanan käyttöön yleisövarainhankinnassa.

Ehdotuksen mukaan toimiluvan alaiseksi tulisivat muu kuin nykyisen luottolaitostoiminnan yhteydessä harjoitetta yleinen maksujenvälitys ja sähköisen rahan liikkeeseenlasku. Pelkästään tällaista liiketoimintaa harjoittavaan luottolaitokseen (maksuliikkeyhteisö) sovellettaisiin kuitenkin muita luottolaitoksia lievempiä säännöksiä. Tällä sääntelyllä saatettaisiin voimaan EU:n sähkörahadirektiivi².

Lisäksi esitykseen sisältyvät säännökset luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota palveluja asiamiehen välityksellä ja asiamiehen käytölle asetettavista vaatimuksista ja niiden valvonnasta. Esityksessä on myös säännös, jonka mukaan talletuspankki saa kieltäytyä avaamasta tavanomaista pankkitiliä ja myöntämästä käyttämiseksi tarpeellisia tiliehtojen mukaisia tilinkäyttövälineitä ainoastaan silloin, jos sillä on siihen painava syy.

Jos lakiesitykset toteutuvat, Ratan valvontaan tulisivat myös maksuliikkeyhteisöt. Rajoitettua luottolaitostoimintaa harjoittavien yritysten tulisi hakea Ratalta päätös siitä, että ne voivat harjoittaa tätä toimintaa ilman toimilupaa. yrityksen toiminta ei enää vastaa rajoitettua luottolaitostoimintaa, Ratan tulisi välittömästi peruuttaa antamansa päätös. Rajoitettua luottolaitostoimintaa harjoittavat yritykset ovat velvollisia neljännesvuosittain ilmoittamaan Ratalle liikkeeseen laskemaansa sähköiseen rahaan ja asiakastileihin perustuvien velkojen yhteismäärän.

¹) HE 33/2002 laiksi luottolaitostoiminnasta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

²) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi sähköisen rahan liikkeeseenlaskijoiden liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta 2000/46/EY.

RAHANPESUN JA TERRORISMIN RAHOITUKSEN VASTAISEEN TOIMINTAAN TÄHTÄÄVIÄ HANKKEITA

EU:n 2. rahanpesudirektiivi ja kansalliset muutosehdotukset talousrikossäännöksiin

Ns. toinen rahanpesudirektiivi¹ hyväksyttiin EU:ssa joulukuussa 2001. Sisäasiainministeriö valmistelee parhaillaan direktiivistä johtuvia muutoksia rahanpesulakiin². Hallituksen esitys laeiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä sekä rikoslain 32 luvun 1 §:n muuttamisesta annetaan eduskunnalle lähiaikoina, ja lainmuutosten tarkoitus tulla voimaan vuoden 2002 aikana.

Rahanpesulain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi rahoitusalan ulkopuolisiin toimialoihin ja ammatteihin Lain piiriin ehdotetaan sisällytettäväksi itsenäiset lakimiesammattien harjoittajat, tilintarkastajat, ulkoiset kirjanpitäjät ja erilaiset arvotavaroiden myyjät ja välittäjät. Suomessa jo nykyisen rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvolliset kiinteistönvälittäjät, kasinot ja rahapelien tarjoajat tulevat myös direktiivin soveltamisalaan.

Itsenäisten lakimiesammattien harjoittajien ilmoitusvelvollisuus rajoitetaan palveluihin, jotka liittyvät erilaisiin rahoituspalveluihin, yritysjärjestelyihin tai kiinteistökauppoihin.

Ilmoitusvelvollisuus rahanpesun epäilyistä laajennetaan koskemaan sekä epäilyjä varojen laittomasta alkuperästä että epäilyjä varojen käyttämisestä terrorismin rahoitukseen. Rahanpesun selvittelykeskuksen toimivaltuuksia ehdotetaan laajennettavaksi vastaavasti. Ratan valvontavelvollisuus laajenee käsittämään myös uusien säännösten noudattamisen valvonnan.

Talousrikoksia koskevia säännöksiä aiotaan myös tarkistaa. Tarkoituksena on korjata mm. kirjanpitorikosten, rahanpesurikosten, velallisen rikosten sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun sääntelyssä esiin tulleita ongelmia. Ehdotukset sisältyvät hallituksen esitykseen eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi³. Rahanpesurikokset ehdotetaan erotettavaksi kätkemisrikoksista ja niistä säädettäisiin itsenäisenä rikostyyppinä. Ne tulisivat myös rangaistavaksi aiempaa laajemmin.

1) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/97/EY rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annetun neuvoston direktiivin 91/308/ETY muuttamisesta.

2) Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 68/1998. 3) HE 53/2002.

Terrorismin rahoituksen vastaiset hankkeet

Terrorismin rahoituksen torjumisesta on tullut yksi kansainvälisen terrorismin vastaisen yhteistyön painopistealueista. Siihen tähtäävät muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen ratifiointi ja YK:n turvallisuusneuvoston useat päätökset terrorismiyhteyksistä epäiltyjen tahojen varojen jäädyttämisestä, samoin kuin sen hyväksymä päätöslauselma 1373 terrorismin ja sen rahoituksen vastaisista toimista. Myös rahanpesun vastainen kansainvälinen toimintaryhmä FATF⁴ hyväksyi syksyllä erityiset terrorismin rahoituksen vastaiset suositukset.

Sekä YK:n turvallisuusneuvosto että FATF edellyttävät terrorismin rahoituksen säätämistä rangaistavaksi teoksi. Rahanpesuepäilyjä koskeva ilmoitusvelvollisuus tulee myös laajentaa kattamaan epäilyt varojen käyttämisestä terrorismin rahoitukseen ja viranomaisilla tulee olla mahdollisuus jäädyttää tällaiset varat. EU:n jäsenmaat ovat terrorisminvastaisessa toimintaohjelmassaan sitoutuneet ratifoimaan terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen mahdollisimman pikaisesti. FATF:n jäsenmaat ovat sitoutuneet panemaan viivytyksettä täytäntöön kahdeksan terrorismin rahoituksen vastaista erityissuositusta. Suositukset ovat luettavissa osoitteessa www.fatf-gafi.org.

Myös Suomessa on meneillään lainvalmistelu kansainvälisten velvoitteiden täytäntöön panemiseksi. Eduskunnas on parhaillaan käsiteltävänä hallituksen esitys⁵ YK:n terrorismin rahoituksen vastaisen yleissopimuksen sekä päätöslauselman 1373 täytäntöön panemiseksi. Yleissopimuksen pääsisältönä on terrorismin rahoituksen kriminalisoiminen, joten rikoslakiin ehdotetaan samassa yhteydessä lisättäväksi terrorismin rahoituksen kriminalisoiva säännös. Rangaistavaksi tulee laitton ja tahallinen varojen luovuttaminen tai kerääminen siinä tarkoituksessa tai siitä tietoisena, että varoja mahdollisesti käytetään sopimuksessa määriteltyjen terrorististen rikosten tekemiseen. Rahanpesulain muutos sisältää ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen epäilyt terrorismin rahoituksesta.

⁴) Financial Action Task Force on Money Laundering.

⁵) HE 43/2002.

FATF JULKAISI UUSIA OHJEITA

Rahanpesun vastainen kansainvälinen toimintaryhmä FATF on julkaissut ohjeita siitä, miten rahoituslaitokset voi\ havaita liiketoimia, jotka saattavat liittyä terrorismin rahoitukseen¹. Ohjeistuksessa annetaan myös esimerkkejä, joihin rahoituspalvelujen tarjoajien on hyvä tutustua. Ohjeistus korostaa, että pitkälti samantapaisella huolellisella toiminnalla ja hyvällä asiakastuntemuksella voidaan estää sekä rahanpesua että terrorismin rahoittamista. Ohjeet ovat FATF:n Internet-kotisivuilla www.fatf-gafi.org.

¹) Guidance for Financial Institutions in Detecting Terrorist Financing.

Lisätietoja antaa

lakimies Tuija Nevalainen, puhelin (09) 183 51.

SEURAAVA RAHOITUSTARKASTUS TIEDOTTA -TIEDOTE

Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote ilmestyy seuraavan kerran tiistaina 27.8.2002.

▶ ▶ ▶ ▶ ▶